

Isidre Grau Novel·lista

“El que em mou a escriure és el desig de saber que en puc parlar”

Amb ‘El punt blanc de l’horitzó’ (Proa), Isidre Grau tanca el cicle de novel·les dedicades als Benavent i posa punt final a l’espai literari de Vinyes de Savall ●

Text: Lourdes Domínguez ● Foto: Cristina Forés

El punt blanc de l’horitzó tanca la pentalogia iniciada amb ‘Els colors de l’aigua’ i recupera moltes de les històries apuntades en els quatre llibres anteriors. Un lector que no hagi llegit les novel·les prèvies de la sèrie, pot llegir la darrera obra sense perdre’s?

La meua estratègia a l’hora de plantejar-me aquest cicle de cinc novel·les sempre ha estat que el lector pogués llegir qualsevol dels llibres independentment. Dintre de la pentalogia, *El punt blanc de l’horitzó* és la novel·la que posa el marc a tota la sèrie, però es diferencia, en part, de les anteriors perquè en les primeres quatre intentava centrar-me en un únic personatge de la nissaga Benavent i el seu món, mentre que en aquesta hi explico la història de tres personatges principals: els dos fills del Pau Benavent que em quedaven, l’Àngel i la Berta, i el nét, en Daniel.

Per què aquest canvi? ¿Tenia ganes de tancar ja aquest cicle?

Sí, suposo que aquest és el motiu principal. Fa temps que vaig veure clar que no tenia ganes de fer un sisè llibre sobre aquesta nissaga, però em preocupava deixar-ho tot ben tancat. De mica en mica, vaig poder anar encaixant les peces i vaig veure que amb un cinquè llibre n’hi havia prou per tractar la figura dels dos germans Benavent que em faltaven.

La nissaga Benavent l’ha acompanyat durant vint anys!

Per això creia que havia arribat el moment de distanciar-me’n. Cada llibre de la pentalogia ha estat diferent però, mentalment, potser sí que és cert que estava una mica can-

sat d’aquest projecte, tot i que ningú m’ha forçat a acabar-lo: ha estat una decisió voluntària. De fet, tenia tantes ganes de posar punt final a la sèrie com de completar la trama: per mi començava a ser indispensable saber com acabaria tot plegat!

S’ha tret un pes de sobre?

Estic satisfet tant d’haver estat capaç de tancar el cicle com de la manera com ha quedat tot lligat. Per fi he acabat d’aprendre el que em faltava per conèixer sobre aquesta nissaga.

I què era?

Encaixar tots els personatges i totes les històries! Un dels moments més importants per mi com a autor va ser el d’escriure la carta en què Pau Benavent resumeix el sentit de la seva vida. Va ser un repte, perquè aquesta carta havia d’explicar moltes coses. De fet, els quatre llibres que he escrit després d’*Els colors de l’aigua* han provat d’anar explicant els perquè de totes les coses que vaig apuntar en aquella primera novel·la. Amb *Els colors de l’aigua* ja tenia bastant definits tots els personatges i què els passaria, però no havia pogut reflexionar gaire sobre el sentit dels seus actes. Tenia el projecte al cap, però aquest no estava ni de bon tros resolt.

El punt blanc de l’horitzó té certs paral·lelismes amb la primera obra de la pentalogia. És un resultat buscat a consciència?

Volia crear un efecte capicua. *Els colors de l’aigua*, per exemple, comença a París l’any 1930 mentre que *El*

punt blanc de l’horitzó s’inicia a la mateixa ciutat però setanta anys més tard. En el primer llibre ens trobem amb Pau Benavent que se’n va de la capital francesa sense haver triomfat, mentre que aquesta darrera novel·la comença amb el seu fill Àngel rebut a París un premi pel seu reportatge sobre la deportació a Kosovo.

El fill aconsegueix el triomf que al pare sempre li ha mancat...

Sí, però l’èxit que tant ha desitjat el pare, quan li arriba al fill, esdevé un triomf amarg, perquè amaga un acte de covardia. Jugo amb el dilema de molts fotògrafs que cobreixen tragèdies: ¿han de deixar la càmera de banda i intervenir per evitar les tragèdies que presenciïn o han de captar l’instant en una imatge i quedar-se’n al marge?

Per què va triar la guerra de Kosovo com a escenari?

Perquè la guerra dels Balcans evidencia que Europa mai ha acabat de trobar el seu to. A *Els colors de l’aigua* ja apuntava que l’Àngel Benavent havia estudiat fotografia i amb 22 anys se n’havia anat de casa. Després, amb el temps, he descobert que no ho vaig dir gratuïtament. De fet, quan estava escrivint *El punt blanc de l’horitzó*, hi va haver un moment en què vaig ser capaç d’explicar-ne el motiu en quatre ratlles: em vaig adonar que l’Àngel havia de ser la víctima necessària per trencar el *malefici* familiar dels Benavent. El seu accident desencadena el viatge de la seva germana i del seu nebot i precipita els fets.

Els colors són molt importants en la pentalogia. Què simbolitzen?

Les paraules en alguns moments són una matèria massa àrida, massa conceptual. No sóc un artista plàstic, però penso que els colors poden ajudar a transformar aquesta conceptualitat en alguna cosa més visual. De fet, la tria del blanc, el groc, el vermell i el negre en els títols buscava crear una paradoxa. A *Els colors de l’aigua*, per exemple, la contradicció és que l’aigua no té color, tot i que pot adoptar qualsevol tonalitat. El títol *La nit vermella* el trio perquè tot i que el més normal és que la nit sigui negra, en el llibre s’hi barregen la passió, el foc, Sant Joan... El groc a *Groc d’Índia* simbolitza tant el sol (les coses que puguen, la vida) com el color de les fulles seques (el que mor).

I en el darrer llibre, per què és blanc l’horitzó?

Perquè per mi el blanc sempre ha representat el principi i el final de tot. La vida comença amb una pàgina en blanc i la mort no és el negre, sinó el retorn al blanc. Pensar que tot es fon en negre és pessimista i el llibre no n’és, de pessimista.

Però està descrivint un món que s’acaba, com a ‘Bearn’ i a ‘El Gato-pardo’. No és una visió pessimista?

El món que s’acaba no és ni millor ni pitjor que el que es va imposant. De fet, l’únic negatiu que hi ha a la novel·la és l’accident de l’Àngel Benavent i és un element que serveix de catalitzador a la difícil relació entre la seva germana, Berta, i el seu fill.

Hi ha altres elements negatius: al Daniel, l’únic hereu i habitant de



Adéu als Benavent

El punt blanc de l’horitzó és la darrera novel·la de la pentalogia iniciada per Isidre Grau amb *Els colors de l’aigua*, guanyadora del premi Sant Jordi 1985, a la qual van seguir *La nit vermella* (1989), *El balancí negre* (2001) i *Groc d’Índia* (2004), totes publicades per Proa.

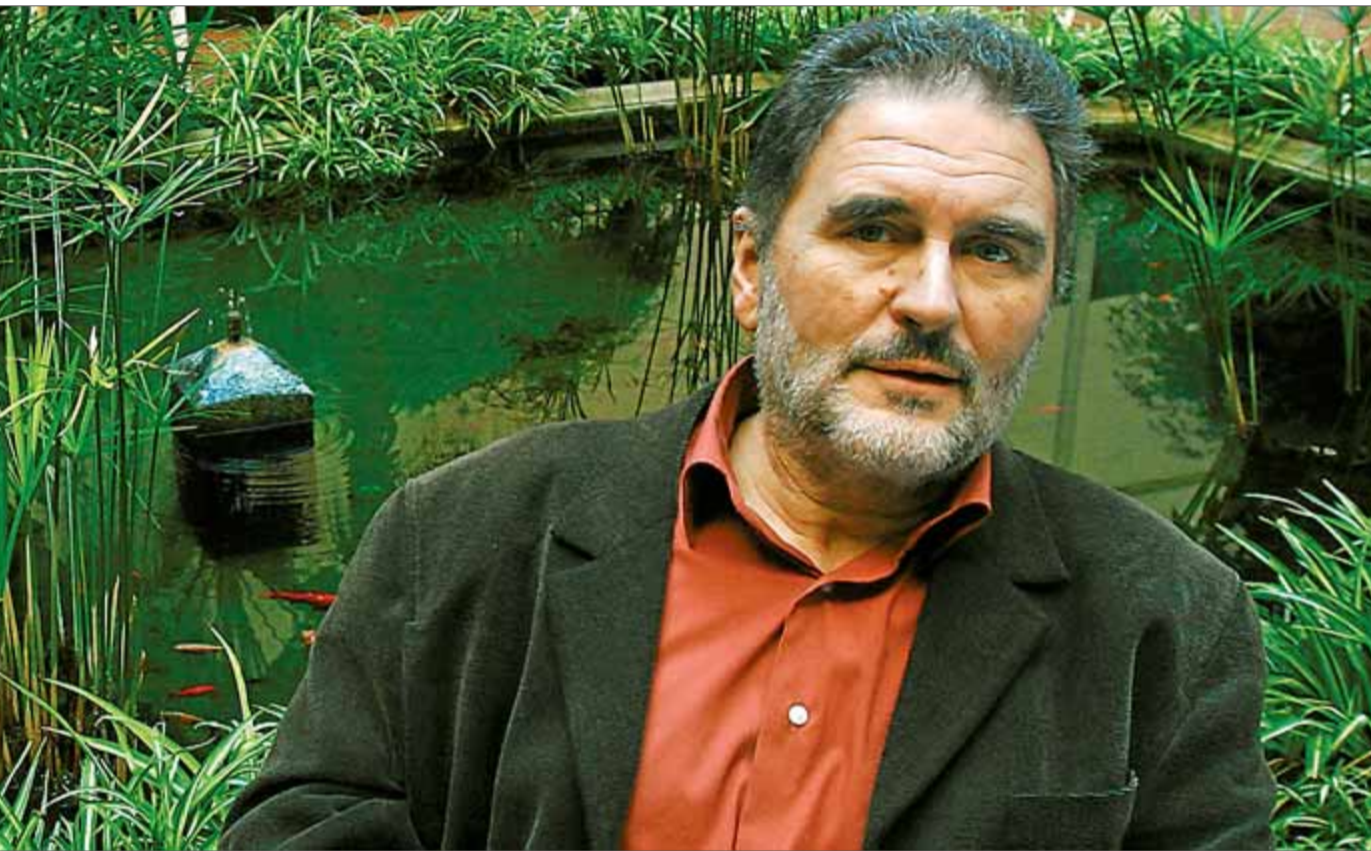
Les cinc novel·les giren al voltant de la nissaga dels Benavent, una família que habita a Vinyes de Savall, l’espai literari creat per l’autor per reflectir un poble de la comarca del Vallès reconvertit en ciutat, primerament industrial i després dedicada al sector de serveis. En el primer dels cinc llibres, Grau se centra en la figura de Pau Benavent, mentre que en les quatre novel·les successives repassa la vida dels seus cinc fills i del nét Daniel, hereu de Can Benavent. Alhora que anem coneixent la quotidianitat d’aquests personatges, assistim al grans esdeveniments que han marcat el segle XX, com ara la Guerra dels Balcans, un dels escenaris principals de la darrera obra del cicle.

En concret, *El punt blanc de l’horitzó* narra la història dels germans Àngel i Berta Benavent i del fill d’aquesta última, Daniel.

L’esdeveniment que desencadena la trama és l’accident que pateix l’Àngel quan una mina el fereix a Kosovo, ciutat on el fotògraf havia tornat per cercar-hi la seva nòvia desapareguda. La Berta, antiga sindicalista i ara parlamentària socialista a Madrid, acompanyada del seu fill Daniel, es desplaçarà a Pristina per visitar son germà i arran d’aquest viatge anirem coneixent tant la vida de l’Àngel com aspectes del passat de la seva germana.

Isidre Grau (Sabadell, 1945) viu a Cerdanyola del Vallès i ha treballat durant 30 anys com a tècnic industrial, el mateix temps, si fa no fa, que porta dedicat a escriure ficció i a ensenyar tècniques d’escriptura literària (actualment a l’Escola d’Espectacles i Humanitats de l’Ateneu Barcelonès). També és professor de català i es guanya l’autonomia, com ell mateix comenta, amb serveis de comunicació escrita.

...scriure és prescindir”



Parlem-ne

Joan Solà



El xoc, el joc, el foc (3/3)

Renuncio a il·lustrar tots els tipus de jocs que dèiem l'altre dia, perquè molts cal veure'ls representats o dibuixats. Com ara els *poemes múltiples*, de versos combinables que generen variacions innombrables: Tomàs Lانسio, matemàtic de Tubinga del segle XVII, va compondre dos hexàmetres llatins que generen quaranta milions de variants; i Que-neau té deu sonets que en generen cent bilions. O els *acròstics* de tots els temps i països, com el "Sonet set vegades acròstic" del Rector de Vallfogona. O els *laberints* multiacròstics, com el que féu gravar en un temple d'Astúries el príncep visigot Silo, en el qual *Silo princeps fecit* (m'ha construït el príncep Silo) es llegeix de 260.000 maneres. Els *palíndroms* o capicues sí que són fàcils d'il·lustrar: el més clàssic és *Roma / amor*; algun altre de l'obra de MS: *Tira'm anís a la sina, marit, Català a l'atac* o (ara prenent com a unitats les síl·labes) *Carpes vol qui vol pescar*. Il·lustrem ara els més populars, els mots encreuats: el clàssic de l'anglès Mathers, "Una ciutat important a Txecoslovàquia", el redefeix així MS: "La ciutat més freda que hi havia a l'interior de l'antiga Txecoslovàquia" (*Oslo: Txecoslovàquia*); dos també clàssics de Tisner: "Sempre diu l'última paraula" (*eco*), "Alça la bandera en senyal de llibertat" (*taxista*); i uns quants dels molts milers que n'ha publicat MS: "Aquests només treballen quan volen" (*pilots*) o "quan poden" (*jardiners*), "El capicua més tímid que circula per les cafeteries" (*tallat*), "Ja té pebrots que aquests siguin tan perseverants" (*tenaços*; vg. *té nassos* 'té pebrots'), "Triangle amb potes" (A).

Res no impedeix que "una llengua minoritària i amb el futur permanentment qüestionat" es permeti de "caure en el foc del joc" com les altres, diu MS. Però és que MS ens hi ha fet *caure* de manera superba, enlluernadora i capdavantera. Aquesta secció meva devia des de fa anys reconeixement i homenatge al gran mestre del verb. Com diu Josep Gifreu, MS t'envesca i et captiva en la seva teranyina perquè et proporciona plaer tot camuflant les dificultats amb altes dosis d'intriga, d'aventura, de joc, d'ironia; i, com digué MS de Tisner, si els poetes es dediquen a *salvar* els mots, MS es dedica "a *salivar-los* amb la perícia dels orfebres i la murrieria dels ninotaires satírics". Avui són una veritable legió els seus addictes, seguidors o "deixebles" en sentit ampli, com ara Lluís de Yzaguirre (amb el seu *Diccionari oficial d'scrabble en català*), Pau Vidal i Miquel Sesé; o els que han internacionalitzat el nostre país, com el Club Palindròmic Internacional de Vilallonga del Camp. Finalment, també en el terreny pedagògic la ludolinguística ha fet forat a casa nostra: vegeu-ne informació precisa al llibre *Verbàlia*.

Al llarg d'aquests articles hi ha algun joc visible i un d'ocult que no dic. I ara un altre que dic: *A cada sol un n'estrenes. / Dins l'espill ets de mig cos. / Amb fils o sense, a tots menes / al festí, com gos a l'os.*

Can Benavent, per exemple, la casa li està hipotecant la vida...

En Daniel no pot perjudicar-se per conservar una casa que en realitat és una mòmia. Però si el llibre hagués estat realment pessimista, hauria fet que s'hagués acabat venent la casa a una constructora, que en el terreny probablement hi hauria alçat cases adossades, com passa a la vida real. Però no volia aquest final.

¿Està d'acord, com a mínim, que el llibre desprèn una certa nostàlgia?

A l'epíleg hi ha una bona dosi de fibra dramàtica. És la part més carregada de nostàlgia, perquè hi pren el protagonisme la figura de l'avi, però l'he concebut com un *tirar cap endavant*, com una projecció cap al futur i no cap al passat.

¿La família té massa influència sobre les persones?

Actualment es parla molt de la fi del model familiar, però el cert és que la família continua tenint una influència incontestable. Només cal fixar-nos en *Mar de fons* i les telenovelles d'ara, per exemple, que reproduïxen grans nissagues. La meva visió del nucli

familiar no és precisament dolça ni agradable, però reconec que la família, per bé i per mal, és la que ens configura.

La prova més evident és Pau Benavent, el patriarca de les seves cinc novel·les...

El seu mandat sobre els fills (que siguin el que ell no ha pogut ser) acaba provocant una mena de *diàspora*: tots els fills abandonen Can Benavent i tenen maneres diferents d'assumir aquest imperatiu o enfrontar-s'hi.

¿S'identifica amb el personatge de Pau Benavent?

Aquest cicle no és autobiogràfic, però evidentment hi ha una mica de mi en molts dels personatges principals. D'ell m'agrada que és una figura *terrorista*, un dinamitador de les estructures. És un burgès, però no un immobiliari. La paraula que el resumeix és *insuficiència*, perquè és conscient que en els moments claus de la seva vida ha estat incapaç de donar la talla. És una figura mediocre que no arriba mai a realitzar els seus somnis ni a prendre les decisions que hauria de prendre.

¿Se sent més proper a algun dels cinc fills de la nissaga Benavent?

M'és molt difícil triar-ne un de sol. Hi ha elements meus que els descarrego en la figura del Pau, però no per identificació, sinó per rebuig. No sóc com la Berta, que és molt expeditiva, tot i que de vegades m'he passat al bàndol dels que pensen que o blanc o negre.

I dels cinc llibres de la pentalogia, en té algun de preferit?

Els colors de l'aigua crec que ha estat la novel·la del cicle que més ha connectat amb el lector. Li tinc una estima especial perquè per escriure-la vaig seguir un procediment que no he utilitzat en els meus altres llibres: en 13 mesos la vaig gestar i la vaig enllestir i tot va fluir d'una manera espontània. Crear els altres quatre llibres ha estat molt més laboriós. *El balanci negre* també és una obra especial, perquè sempre m'ha agradat el personatge de la Maridol. Finalment, *El punt blanc de l'horitzó* també és dels meus preferits: estic content de com m'ha quedat i els lectors m'han confirmat que funciona a l'hora d'encaixar totes les peces.

De les cinc, l'última és l'obra en la qual el llenguatge resulta més depurat...

Un escriptor madura quan ja no s'enamora de les paraules, quan pot prescindir de les im procedents.

Després de vint anys convivint amb els mateixos personatges, no li fa pena desprendre-se'n?

Tornar a trobar el blanc per fer altres coses diferents és extraordinari, tot i que mai he pensat que acabar aquest cicle fos un compromís pesant: sabia que si volia podia deixar d'escriure.

¿Es refereix a abandonar la pentalogia o a deixar d'escriure en termes absoluts?

Sempre he pensat que quan volgués podria deixar d'escriure. El que em mou a escriure és saber que en puc prescindir. És la meva coartada.

Vivim d'esquena a l'escriptura?

Totalment. Si un dia deixo d'escriure no passarà res, com tampoc succeiria res si abandonessin l'escriptura la majoria (per no dir la resta) d'escriptors, tot i que no m'imagino un món sense llibres.